

УМИСНЕ ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ МАЙНА НОТАРІУСА ЧИ ПОМІЧНИКА НОТАРІУСА

WILLFUL DESTRUCTION OR DAMAGE TO PROPERTY OR THE ASSISTANT NOTARY NOTARY

Фріс І.П.,

*здобувач кафедри кримінального права
Юридичного інституту*

*Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
приватний нотаріус*

У статті розглядаються питання криміналізації діянь, пов'язаних із умисним знищенням або пошкодженням майна нотаріуса чи помічника нотаріуса, що повинно стати складовим елементом системи кримінально-правового забезпечення нотаріальної діяльності в Україні.

Ключові слова: нотаріус, помічник нотаріуса, знищення, пошкодження, майно.

В статье рассматриваются вопросы криминализации деяний, связанных с умышленным уничтожением или повреждением имущества нотариуса или помощника нотариуса, что должно стать составным элементом системы уголовно-правового обеспечения охраны нотариальной деятельности.

Ключевые слова: нотариус, помощник нотариуса, уничтожение, повреждение, имущество.

This article discusses the criminalization of acts related to the intentional destruction of or damage to property of the notary or notary assistant, which should be part of a system of criminal law to ensure the protection of notarial activity.

Key words: notary, notary assistant, destruction, damage property.

Постановка проблеми. Розвиток ринкової економіки в Україні викликав закономірний наслідок – суттєве підвищення ролі нотаріату. З органу, який в умовах СРСР займався переважно питаннями оформлення спадків, довіреностей та засвідчення копій документів, нотаріат в Україні став важливою складовою системи правового забезпечення економічних відносин, органом, який покликаний забезпечувати важливі права та інтереси фізичних та юридичних осіб. Це повинно було змінити й ставлення держави до питань кримінально-правового забезпечення охорони нотаріальної діяльності. На жаль, ці питання тривалий час перебували поза увагою українського законодавця. Лише після прийняття законодавства про відповідальність за корупційну діяльність у Кримінальному кодексі України (далі – КК України) з'явилися дві статті, які передбачили відповідальність за вчинення корупційних діянь особами, які наділені публічними повноваженнями, у тому числі нотаріусами. Однак можна впевнено зазначити, що цього виявилось абсолютно недостатньо. Нотаріальна діяльність повинна охоронятись не тільки (а можливо і не стільки) від протиправних дій нотаріусів, а і від посягань, які здійснюються, так би мовити, ззовні. Ці зовнішні посягання включають і посягання на нотаріуса та його помічника. Виходячи з наведеного, **метою** публікації є аналіз одного з елементів кримінально-правового забезпечення охорони нотаріальної діяльності, яким має стати встановлення кримінальної відповідальності за умисне знищення або пошкодження майна нотаріуса.

Виклад основного матеріалу. Доцільно зауважити, що нотаріат не належить до правоохоронних органів, у зв'язку із чим ані нотаріус, ані його помічник не підпадають під охорону нормами ст. ст. 345–348 КК України. Не належать вони й до ін-

ших категорій працівників юстиціональних органів (суддів, народних засідателів, присяжних, адвокатів, представників осіб), які охороняються аналогічними за змістом нормами КК України. Разом із цим функція, яку здійснює нотаріус, максимально наближена до функцій, які здійснюють названі вище особи. У цій ситуації стає незрозумілим такий підхід до питань кримінально-правового забезпечення охорони нотаріальної діяльності (і в тому числі нотаріуса та його помічника) від злочинних посягань.

Аналізуючи цю проблему з позицій підстав криміналізації, слід вказати на наявність юридико-кримінологічної, соціально-економічної та соціально-психологічної підстави. Не розглядаючи їх детально, зазначимо, що ці діяння: а) мають значний ступінь суспільної небезпеки; б) спричиняють (здатні спричинити) значну шкоду; в) їх криміналізація відповідає вимогам населення.

До посягань на нотаріуса та його помічника, криміналізація яких доцільна й відповідає підставам криміналізації, належать примушування учасника нотаріальної дії до вчинення нотаріальної дії; погроза або насильство щодо нотаріуса чи помічника нотаріуса; умисне знищення або пошкодження майна нотаріуса чи помічника нотаріуса; посягання на життя нотаріуса чи помічника нотаріуса у зв'язку зі здійсненням нотаріальної діяльності.

Зупинимось на аналізі одного із зазначених видів посягань – умисному знищенні або пошкодженні майна нотаріуса чи помічника нотаріуса.

З об'єктивної сторони це діяння характеризується активною поведінкою – дією, спрямованою на знищення або пошкодження майна, яке належить захиснику чи представнику особи або їх близьким родичам.

Майном у контексті цієї норми слід визнавати нерухоме й рухоме майно, яке належить нотаріусу та його близьким родичам.

Відповідно до ст. 181 Цивільного кодексу України «Нерухомі та рухомі речі»:

«1. До нерухомих речей (нерухоме майно, нерухомість) належать земельні ділянки, а також об'єкти, розташовані на земельній ділянці, переміщення яких є неможливим без їх знецінення та зміни їх призначення.

Режим нерухомої речі може бути поширений законом на повітряні та морські судна, судна внутрішнього плавання, космічні об'єкти, а також інші речі, права на які підлягають державній реєстрації.

2. Рухомими речами є речі, які можна вільно переміщувати в просторі» [1].

Під *знищенням* розуміється повна втрата споживчих якостей та економічної цінності майна, припинення його існування. При цьому майно не може бути відновлене в первозданному вигляді з повним відновленням його споживчих якостей і економічної цінності.

Пошкодження передбачає відповідний рівень втрати майном споживчих якостей і економічної цінності, тимчасову або постійну втрату можливості його використання за призначенням, зменшення вартості. Після проведення відповідних відновлюваних робіт економічна та споживча вартість цього майна відновлюється.

Таким чином, загальним наслідком вчинення злочину є зменшення у власника чи володільця обсягу наявного в нього майна як за кількістю, так і за якістю (вартістю).

Обов'язково слід підкреслити, що вчинене діяння повинно перебувати в причинному зв'язку з нотаріальною діяльністю, яка здійснюється потерпілим. При цьому, як і під час аналізу погрози або насильства щодо нотаріуса чи помічника нотаріуса, ця діяльність повинна бути законною. Якщо воно пов'язане з незаконною діяльністю, то ці дії повинні кваліфікуватись за ст. 194 КК України.

Кваліфікований склад цього злочину повинен утворюватись завдяки вчиненню таких дій загально-небезпечним способом – шляхом підпалу, вибуху, або іншим такого виду способом або у зв'язку зі спричиненням шкоди у великому розмірі.

Особливо кваліфікований вид знищення або пошкодження майна нотаріуса чи помічника нотаріуса повинні утворювати дії зі знищення або пошко-

дження майна вказаних категорій потерпілих, якщо при цьому була спричинена загибель людей, завдано їм тяжких тілесних ушкоджень, інших тяжких наслідків, спричинено шкоду в особливо великому розмірі.

Цей злочин належить до категорії злочинів із матеріальним складом і повинен вважатись закінченим із моменту настання будь-якого із зазначених у диспозиції суспільно небезпечних наслідків.

Суб'єкт злочину загальний – фізична осудна особа, що досягла 16-річного віку.

Суб'єктивна сторона – прямий умисел. Під час настання наслідків, передбачених для особливо кваліфікованого виду цього злочину, у вигляді загибелі людей або спричинення їм тяжких тілесних ушкоджень суб'єктивна сторона може характеризуватись непрямим умислом або необережною формою вини.

Важливе місце в цьому злочині займає рушійна сила, яка спрямовує дію винного. Нею є така факультативна ознака, як мета його вчинення. Саме вона відрізняє його від ідентичних злочинів. У цьому випадку мета полягає в помсті – дії, спрямованій спонуканням відповісти на реальну або мниму несправедливість, спричинену винному.

Що стосується кваліфікуючих ознак цього злочину, то їх доцільно встановити за аналогією з іншими статтями КК України, що передбачають відповідальність за суспільно небезпечні діяння, які вчиняються проти працівників правоохоронних органів, суддів, адвокатів та представників особи.

Виходячи з наведеного, можна запропонувати таку редакцію статті:

«*Стаття ... Умисне знищення або пошкодження майна нотаріуса чи помічника нотаріуса.*

1. Умисне знищення або пошкодження майна, що належить захиснику чи представнику особи або їх близьким родичам, у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, –

караються

2. Ті самі дії, вчинені шляхом підпалу, вибуху або іншим загальнонебезпечним способом, або якщо вони заподіяли шкоду в особливо великих розмірах, –

караються

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, що спричинили загибель людей, завдання їм тяжких тілесних ушкоджень чи настання інших тяжких наслідків, –

караються

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page>.